

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירוני

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אדר

הג הסוכות

המלך

התביעה מכל אדם

מבואר במסכת סוכה דף נג ע"א תניא, אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן.

שאלות:

והקשה בשו"ת המהרלב"ח בקונטרס הסמיכה א { כיצד יתכן שיאמר בלשון כזו אשר פוגעת ומזלזלת ביתר חכמי הדור כאילו אינם כלום? ב } ובפרט הלל הזקן שאמר מאי דסאני עלך לא תעביד לחברך סותר את דבריו? ועיי"ש מה שתיירץ.

תירוץ ראשון: רש"י שהכוונה על הקב"ה:

והנה רש"י שם נשמר מקושיה הנ"ל ולכן כתב לפרש אחרת את דברי הלל וז"ל אם אני כאן הכל כאן, דורש היה לרבים שלא יחטאו בשמו של הקדוש ברוך הוא, אם אני כאן הכל כאן, כל זמן שאני חפץ בבית הזה, ושכינתי שרויה בו, יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק שכינתי, מי יבא כאן, הכי גרסינן בתוספתא:

וכ"כ בחידושי הריטב"א שם וז"ל אם אני כאן הכל כאן. פי' כנגד השכינה הוא אומר שאם השכינה בינינו הכל יבואו. וכן כתב בחידושי המאירי כביאור רש"י והריטב"א.

וכן מבואר בזוהר - השמטות כרך א (בראשית) דף רסא ע"ב ות"ח הלל הזקן כד הוה חדי בהאי הלולא אמר אם אני כאן הכל כאן, ואם אין אני כאן מי כאן הוה רמזי ואמר אי שכינתא דאקרי אנ"י שריא כאן, הכל כאן הוה אתרא דאק' כ"ל דאתי לאזדווגא בה, ואם אין אני כאן מי כאן, דהא לא חשיבו טיבו שלימא בגין דשכינתא לא שריא בארעא קדישא, אבל כד ישתלמו אינון פרים כדין כתיב (ישעיה י"ב) ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, מאן אינון שית מעייני דאינון מריקין בהאי ישועה וכדין עלמא כוליה בחדוה בגין דנפקא שכינתא מבין ההוא סאיבו דשאר עמין בגין כך (במדבר כ"ט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם:

תירוץ שני: התוספות בשם הירושלמי שהכוונה על ישראל:

ובתוספות תירצו אחר בשם הירושלמי וז"ל אם אני כאן, פירש בקונטרס שהיה הלל אומר בשמו של הקב"ה, אבל בירושלמי משמע שהיה אומר על עצמו דפריך ולקילוסיו הוא צריך כלומר וכי היה צריך לשבחו והכתיב אלף אלפין ישמשוניה? ומשני דכנגד ישראל היה אומר וחביב עליו קילוסין של ישראל מן הכל שנאמר (שמואל ב כג א) ונעים זמירות ישראל וכתוב (תהלים כב) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ומיהו הא דקאמר אם אתה תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך לא אפשר אלא בשכינה דהא דריש ליה מדכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך.

תירוץ שלישי: הציץ אליעזר עפ"י החת"ס שחייב האדם ללחום ביצרו:

עוד תירץ בשו"ת ציץ אליעזר חלק יט סימן כה א ואולי יש מקום לפרש הכוונה על פי מימרת הלל בעצמו בפ"א דאבות משנה י"ד שאומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי. וראיתי בחתם סופר עה"ת פ' כי תצא שמבאר הכוונה על פי דברי חז"ל שאמרו "אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו", והנה יחשוב אדם כי לא יצא למלחמה עם היצר הרע ולכבוש יצרו וכו' רק יבטח בה' כי יעזרהו וילחם מלחמתו הגדולה הלוז, אבל האמת לא כן הוא, רק צריך האדם ללחום תמיד ולכבוש יצרו בכחו ובאפשרו בטבעו, והשאר משמים יעזרוהו וכו' וזהו שאמר הלל, אם אין אני לי מי לי, דהיינו אם אין האדם פועל פעולות לעצמו מי הוא אשר יעזרהו, וכשאני לעצמי, דהיינו לאחר שפעל מה הוא, רק יצרפו שניהם יחד, ואם לא עכשיו אימתי שלא ימתין עד שיוזקין, אלא אשרי איש ירא ה' כשהוא איש וכשהוא בגבורתו ובכחו אז יפעל פעולה שלימה יעו"ש.

ולפי זה מה נעים לפרש שגם כאן במאמרו במס' סוכה כוון ג"כ על זו הדרך. ורצונו לומר, אם אני כאן, אם האני של האדם יהא כאן במלחמת היצר, אזי הכל כאן כל הכחות יבוא לעזרתו ויסייעו מן השמים, אבל אם אין אני שלא יכניס למערכת היצר את ה"אני" שלו לפי אפשרות כחותיו הטבעיים, אזי "מי כאן", לא ישלחו לו עזרתו מקודש, וזהו גם ההמשכיות של אם אתה תבוא לביתי, זאת אומרת להתנער מעפר ארצותך ולהכנס בבית ה', אזי גם אני אבוא אל ביתך ותהיה בבחינה של "ועשו לי מקדש" אם יעשו לי מקדש לשמי, אז גם אני אבוא אל בית - חדרך ותהיה בבחינה של "ושכנתי בתוכם".

אולם כל תירוצים הנ"ל אפשר ליישב את דברי הלל רבם של רבות רבותיו של רבי שמעון בר יוחאי, אך את דברי רבי שמעון בר יוחאי אינם מתיישבים בהיות ובמפורש מדבר על עצמו ולא על השכינה ולא על כנסת ישראל ולא על הסיוע להתגבר על יצרו.

עוד מבואר במסכת סוכה דף מה ע"ב ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד סופו. ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן, אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן. ומי זוטרי כולי האי? והא

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ם העולמית
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אמר רבא תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קודשא בריך הוא, שנאמר [יחזקאל מח] סביב שמונה עשר אלף לא קשיא הא דמסתכלי באספקלריא המאירה, הא דלא מסתכלי באספקלריא המאירה. ודמסתכלי באספקלריא המאירה מי זוטרי כולי האי? והא אמר אביי לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר [ישעיהו ל] אשרי כל חוכי לו, ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוה לא קשיא הא דעיילי בבר, הא דעיילי בלא בר. ופרש"י שם וז"ל לפטור, בזכותי אני סובל כל עונותיכם, ופטרן מן הדין. יותם בן עוזיהו, צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכבוד אביו, ועליו נאמר בן יכבד אב (מלאכי א), שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב טו), ויותם (בנו) [מסורת הש"ס בן המלך על הבית] שופט וגוי לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן, אומרן בשם אביו. ועד סופו, עד שיכלה העולם. ראיתי בני עלייה והן מועטין, רואה אני לפי מעשה הבריות שבני עלייה, כת המקבלין פני שכינה, מועטים הם. סביב שמונה עשר אלף, סיפיה דקרא ה' שמה, דאף על גב דבירושלים שלעתיד לבא כתיב קרא, דרשינן ליה נמי להכי, דמקום ששכינה שמה סובבין אותו שמונה עשר אלף, והם הצדיקים הנתונים לפניו ממלאכי השרת, שנאמר (במדבר כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל ואומר [ישעיהו כג] ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואומר (שם ישעיהו ל) והיו עיניך רואות את מורידך. אספקלריא, מחיצה שחוצצת ביניהם לשכינה. מאירה, כמראה זו שרואין בה, ויש צדיקים שאין מאירה להם כל כך, ואין יכולין לראות ממש. אשרי כל חוכי לו, המחכים לכת שהוא כמנין לו. בבר, ברשות. דעיילי בלא בר, בלא רשות, מועטים הן, ובהנהו קאמר אני ובני מהם.

עוד מבואר בזהר - השמטות כרך א (בראשית) דף רנה ע"א זמנא חדא נפיק ר' שמעון וחמא עלמא דחשיך ואפיל ואסתתם נהוריה א"ל לר' אלעזר בריה תא ונחזי מה בעי קודשא בריך הוא למעבד בעלמא, אזלו ואשכחו חד מלאכא דדמי לטורא רברבא ואפיק תלתין שלהובין דנורא מפומיה א"ל ר"ש מה את בעי למעבד א"ל בעינא למחרביה לעלמא בגין דלא שכיחי תלתין זכאין בדרא דהכי גזר קודשא בריך הוא על אברהם דכתיב (שם ט"ז) היו יהיה בגי' תלתין א"ל ר"ש במטו מנך זיל קמי קודשא בריך הוא ואימא ליה בר יוחאי שכיח בארעא אזל ההוא מלאכא קמיה דקודשא בריך הוא ואמר ליה מאריה דעלמא גלי קמך מה דאמר לי בר יוחאי א"ל קודשא בריך הוא זיל אחרביה לעלמא ולא תשגח בבר יוחאי כד אתא חזייה ר"ש למלאכא א"ל אי לא תיזיל גזירנא עלך דלא תיעול לשמיא ותהוי באתר עזא ועזאל וכד תיעול קמי קודשא בריך הוא אימא ליה אי לית תיזיל גזירנא עלך דלא תיעול לשמיא ותהוי באתר עזא ועזאל וכד תיעול קמי קודשא בריך הוא אימא ליה אית לית תלתין זכאין בעלמא להוון עשרין דהכי כתיב לא אעשה בעבור העשרים ואי לית כ' להוון עשרה דהכי כתיב לא אעשה בעבור העשרה ואי לית עשרה להוון תרין דאינון אנא וברי דהכי כתיב (דברים י"ב) על פי שנים עדים יקום דבר ואין דבר אלא עולם דכתיב (תהלים ל"ג) בדבר יי' שמים נעשו ואי לית תרין הא אית חד ואנא הוא דכתיב (משלי י"י) וצדיק [דף רנה ע"ב] יסוד עולם, בה שעתא קל מן שמיא נפק ואמר זכאה חולקך ר"ש דקודשא בריך הוא גזר לעילא ואת מבטל לתתא בודאי עלך אתמר (תהלים קמ"ה) רצון יראיו יעשה:

שאלות:

א) ויש לשאול על דברי רבי שמעון בר יוחאי שנראים דבריו חסוי חלילה כגאווה שמתגאה בעצמו שהוא המיוחד יותר מכולן? ב) זאת ועוד שמשפיל את כל הדורות האחרים היתכן? ג) ועוד יש לשאול כיון שיכול לפטור העולם מהעונש מדוע לא פטרן וכי מי עיכב בידו? ובה לא ניתן לתרץ כתירוצים הנ"ל של רש"י ותוספות.

ונלע"ד שחייב האדם לתבוע מעצמו שעליו עומד העולם

ונקדים דברי המשנה מסכת סנהדרין דף לו ע"א לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא. וכתב הרמב"ם הלכות סנהדרין פרק יב וז"ל בא"ד לפיכך נברא אדם יחידי בעולם שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא, הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חבירו, לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם, וכו' עכ"ל.

הרי שהרמב"ם מלמד אותנו יסוד גדול שחובה על כל אדם לתבוע מעצמו לנצל את כל היכולות שלו ויחשוב בליבו שבשבילו נברא העולם כולו וכולן נבראו לו לצוות לעשות רצונו, וברור שאין הכוונה ח"ו לזלזל באחרים ולבזותן או להשפילן, אלא המכוון שאסור לאדם להתעצל ולהחלש בליבו כאילו אינו בעל יכולות לפעול ולעשות גדולות ונצורות למען הכלל.

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

ובזה יובנו הן דברי הלל והן דברי רבי שמעון בר יוחאי שהן תבעו מעצמן שהם הכל וכל העולם נברא בשבילך וביכולתך לקיים את כל העולם ואף לפוטרים מעונש, היינו שהוא תובע עצמו להגיע לדרגה כזו גבוהה שיוכל לפטור את כל העולם.

משל העניינים הכפריים:

אולם בדרך כלל האדם מטבעו אוהב לסמוך על אחרים בכל נושא שיעשו כמשל בית הכנסת של העניינים הכפריים אשר בקרבם היית בית הכנסת של העשירים אשר אצלם היית שמחת תורה נחגגת בשמחה ובששון גועשת ורועשת ואילו בבית הכנסת של העניינים היית דוממת, עד שפתאום אחד המתפללים שכאב את המצב מרוב קנאה עמד והציע בקול רם רעיון אמנם נכון שלנו את היכולת של העשירים להביא משקאות לשמח לב אדם אבל אם מעכשיו נניח חבית בכניסת בית הכנסת ובמשך השנה כל מתפלל ישתדל להביא כוסית משקה מכל הזדמנות שיש לו הרי שילך ויצטבר משקה רב ונוכל בשמחת התורה הבאה לשמוע כמו שצריך, שמחו מאוד על הרעיון הנפלא ואימצו אותו, אולם לצערנו אחד אמר אם אני יביא כוסית מים יהיה בטל באלף ולא יורגש כך שיהיה מספיק משקה, אלא שכל היהודים חכמים וכמותו חשבו גם אחרים ואכן כך היה שכל אחד העדיף להביא כוסית מים בהנחה שהיא בטלה באלף, אך כאשר הגיעו לשמחת תורה התגלה שכל החבית מים ולא היית להם שמחה. כל זה נובע מפני שכל אחד סומך על השני ואינו לוקח את האחריות על עצמו וממילא זו התוצאה, אולם אם כל אחד יתבע מעצמו להיות החלוץ הרי שהשמחה תפרוץ גבולות.

מחקר מדעי בן ימינו על הכוחות שיש באדם:

לאחרונה פורסם מחקר של מדען עולמי אשר חוקר את האוכלוסייה האוטיסטית שבני אדם נוטים להתייחס אליהם כחסרי בינה ודעת ושהן פגועי מוח וחסרי יכולת, אולם אותו מדען תהה על קנקנם של האוטיסטיים וגילה כוחות וחכמה שמגיעים לשיאים עולמיים בכל מיני תחומים, ומסקנתו היית שהכל תלוי ונעוץ במוטיבציה של האדם אם יחליט שהוא יכול יצליח להגיע לשיאי עולם בתחום שהקב"ה חנן אותו, אלא שהנטייה של האדם לא להתאמץ לגלות את הכוחות הטמונים בו ולכן מתרגל לחיות בעצלות ולזרום בחיים כחסר יכולות.

מעשה המלמד מוסר:

וראיתי כתבה על קיבוצניק משדה אליהו שנולד בשיתוק מוחין ויש לו נכות מאה אחוז ואינו יכול לתפקד בכוחות עצמו אולם הוריו התמסרו לגדלו וכאשר גדל נכנס למסגרת לימודים והצליחו לייצר לו מחשב עם עכבר ברגליים שיכול להפעיל את המחשב כי בידיו אינו מסוגל וכאשר הצליח ללמוד להפעיל את המחשב ברגליו ע"י שמעמיד הסמן על האות ומקיש התחיל ללמוד כיצד לכתוב וע"י יצר קשר עם הסובבים בהיות ודיבורו קשה ואינו מובן בגלל השיתוק וכך הצליח ללמוד ועשה מבחנים וענה תשובות ע"י המחשב, וכאשר גדל יותר הציעו לו ללמוד איזה מקצוע אולם הוא בחר דוקא בלימוד תורה וכך נכנס למסגרות לימוד שונות והתעקש ודרך המחשב למרות שהכל נעשה באיטיות גדולה כיון שזה נעשה ברגל אך לא התייאש וכך היה לומד עד שגמר את הש"ס זאת ועוד היה מברר שאלות בהלכה הנוגעות למצבו המוגבל והיה מתכתב עם פוסקי הדור, וזכה וחיבר ספר שו"ת בענייני המוגבלים וכעת עוסק בחיבור חלק שני, הראת לדעת כי אפילו אדם המוגבל ואין לו את הנתונים להצליח אך כאשר מתעקש ומתמיד הרי אפילו אבנים שחקו מים וקל וחומר התורה הקדושה.

מוסר השכל חובת האדם לתבוע מעצמו:

נמצאנו למדים מרבי שמעון בר יוחאי שחייב כל אדם לתבוע מעצמו לנצל את כשרונותיו והיכולות שלו לפעול למען הכלל, ואסור לאדם להרגיע את עצמו שהוא אינו מסוגל כי חייב אדם לומר שבשבילו נברא העולם היתכן שאם היה יחידי בעולם יאמר שאינו יכול ודאי שהיה תובע מעצמו כיון שאין לו על מי לסמוך, כך גם במצב הזה שישנם רבים איתו חייב לתבוע מעצמו ולא לחיות בשאננות ולסמוך על אחרים, אלא נצרך לתבוע מעצמו כהלל רבי שמעון בר יוחאי שעליו עומד העולם והוא ראוי להשגים גדולים ובהו ינצל את חייו לתורה ולזיכוי הרבים.

בברכת חג שמחה
הצב"י מרדכי מלכא ס"ט